

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ
І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ ВЧЕНИХ**

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2020**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Інституту педагогіки і психології
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 8 від 22 травня 2020 року)*

За загальною редакцією – професора Т. О. ОЛЕФІРЕНКА

Редакційна колегія:

- В. І. Бондар* – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
С. Д. Максименко – академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
О. В. Бернацька – кандидат педагогічних наук, доцент;
І. М. Євченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Лапченко – кандидат психологічних наук, доцент;
І. О. Луценко – доктор педагогічних наук, професор;
Л. Л. Макаренко – доктор педагогічних наук, професор;
М. М. Марусинець – доктор педагогічних (кандидат психологічних) наук, професор;
О. В. Матвієнко – доктор педагогічних наук, професор;
О. Я. Митник – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Овдієнко – кандидат психологічних наук, доцент
Т. О. Олефіренко – кандидат педагогічних наук, професор;
Ю. О. Приходько – доктор психологічних наук, професор;
Л. В. Савенкова – кандидат педагогічних наук, доцент;
М. С. Севастюк – кандидат педагогічних наук, доцент;
Г. В. Семеренко – кандидат філологічних наук, професор;
С. В. Страшко – кандидат біологічних наук, професор;
О. Л. Шевнюк – доктор педагогічних наук, професор;
І. М. Шапошнікова – кандидат педагогічних наук, професор;
Г. Г. Цветкова – доктор педагогічних наук, професор.

**А 43 ПСИХОЛОГІЧНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ВЧЕНИХ :** збірник матеріалів конференції / за заг. ред. проф.
Т. О. Олефіренка. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020.
– 344 с.

До збірника ввійшли матеріали учасників Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “*Актуальні проблеми психології розвитку особистості*”, у яких науковці розглядають актуальні питання теорії, методології й практики психології розвитку особистості в умовах соціальних та інформаційних змін.

Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, практиками, здобувачами вищої освіти в галузі психології, педагогіки та дотичних до них наук.

УДК 159.923: 316.612:37.015.311(06)

- © Автори статей, 2020
- © Редакційна колегія, 2020
- © Вид-во Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2020

“Нової української школи”. Продуктивність її розв’язку з необхідністю вимагає включення фундаментальних теоретико-методологічних надбань Григорія Силевича Костюка у концептуально-експериментальне поле сучасних психологічних досліджень.

Використана література:

1. Костюк Г. С. Навчання і розумовий розвиток учнів. *Радянська школа*. № 2. 1963. С. 17-25.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Радянська школа, 1989. 608 с.
3. Костюк Г. С. Основні напрямки розвитку досліджень в радянській педагогічній психології за 40 років. *Наукові записки Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького МО УРСР*. Том XXVIII. Київ, 1958. С. 53-73.
4. Максименко С. Д. Психологія учіння людини : генетико-моделюючий підхід : монографія. Київ : Видавничий Дім “Слово”, 2013. 592 с.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

УДК 159.953-053.5

Овдієнко І. М., Маруда Т. М.

РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МНЕМОТЕХНІКИ

Формування та розвиток продуктивних способів запам'ятовування інформації є однією із важливих у ХХІ столітті. Пам'ять ґрунтується на здібностях людини, є основою навчання, формування компетенцій (знань, умінь і навичок). Без пам'яті неможливе нормальне функціонування ані особистості, ані суспільства.

Проблема розвитку пам'яті у молодших школярів пов'язана не тільки з тим, що мнемічні процеси це одні з важливих процесів людської психіки, але і з тим, що у сучасному суспільстві відбувається інформаційний “бум”: кількість радіостанцій, телеканалів, інтернет-каналів збільшилося в численному та кількісному об'ємі. Відповідно, збільшилося навантаження на процеси запам'ятовування інформації, збереження та відтворення тієї чи іншої інформації. Важливість розгляду даної проблеми полягає ще в тому, що навчання різним предметам в кожному віці має свої особливості, які пов'язані індивідуальною своєрідністю пізнавальних процесів особистості суб'єкта навчальної діяльності.

Це повинно бути враховано під час організації навчальної діяльності. Однією із причиною низької успішності молодших школярів є слабкий рівень розвитку пам'яті, тобто погане запам'ятовування навчального матеріалу. Суттєву негативну роль у відставанні мнемічної діяльності дітей молодшого шкільного віку, на думку О. Смірнова, відіграє неуміння побудувати спосіб ефективного осмисленого запам'ятовування.

В дослідженнях відомих вітчизняних і зарубіжних вчених психологів і педагогів відзначено, якщо людина розуміє мету та для неї створені відповідні установки для запам'ятовування, то ефективність і продуктивність запам'ятовування значно зростає. Мотиви діяльності, в яку включено запам'ятовування, здійснюють прямий вплив на його продуктивність.

На сьогодні дослідження психології пам'яті набули яскраво виражену практичну направленість, оскільки сучасне навчання гостро потребує у вирішенні проблеми ефективної обробки дітьми великого об'єму матеріалу, швидкого та точного його запам'ятовування та вилучення з пам'яті. Позитивне вирішення даної проблеми, на наш погляд, можливо при науково обґрунтованому використанні резервів розвитку вищих форм запам'ятовування у дітей молодшого шкільного віку, в якості яких, зокрема, виступають різноманітні прийоми обробки інформації.

Дослідження пам'яті в теперішній час здійснюються представниками різних наук: психології, педагогіки, фізіології, медицини, психогенетики та інших. У розрізі кожної із зазначених наук і галузей наявні власні погляди, напрями і теорії, які займаються розглядом даної категорії: психологічні (Г. Еббінгауз, К. Левін, П. Жане), біогенетичні (І. Павлов, І. Сеченов), фізіологічні (Л. Виготський, Л. Лебедев, О. Лурія).

У працях вітчизняних, радянських і зарубіжних дослідників було встановлено визначення пам'яті, її функції, процеси, види, зв'язок з активністю суб'єкта, з його пізнавальною діяльністю, сформульовані умови організації діяльності, які обумовлюють ефективність мнемічних процесів (П. Блонський, Л. Виготський, П. Зінченко, О. Леонтьєв, О. Смірнов, С. Рубінштейн та інші).

Дослідження А. Смірнова та П. Зінченко розглядають пам'ять як процес, розкрили нові і суттєві закони пам'яті як осмисленої діяльності дитини [3]. Пам'ять не є самостійною функцією, а вона дуже тісно пов'язана з особистістю, її внутрішнім світом, інтересами, потягами. Тому розвиток і удосконалення відбувається паралельно з розвитком дитини.

Вивчення довільних і мимовільних процесів пам'яті на базі системно-діяльнісного підходу сприяли розробці практичних рекомендацій щодо раціональних методів розвитку пам'яті й підвищення рівня засвоєння знань в навчальній діяльності (С. Бочарова, Л. Житнікова, П. Зінченко, В. Ляудіс, Т. Нікітіна, О. Смірнов та ін.).

Молодший шкільний вік – це вік насиченого когнітивного розвитку. Розумовий процес опосередковує розвиток всіх інших функцій, активізує психічні процеси, їх усвідомлення і довільність [1]. Чим більше займатися розвитком пам'яті молодших школярів, тим більше опосередкованими стають психічні процеси. З'являється довільне запам'ятовування, тобто з'являється ціль до довільного відтворення інформації. Учні самостійно починають користуватися засобами для запам'ятовування нової інформації і досвіду життєдіяльності.

Опанування молодшими школярами методів мнемотехніки дозволяють збільшити кількість запам'ятованого матеріалу, підвищити його точність та якість при відтворенні, що значно полегшить засвоєння навчального матеріалу.

Мнемотехнікою називають процес засвоєння інформації з допомогою спеціальних методів та прийомів. Це відносно нова технологія в освіті, що покликана допомогти кожній дитині з легкістю здобувати знання використовуючи потім набуті навички у будь-якому віці. Використання мнемотехніки дозволяє

повністю контролювати процеси запам'ятовування, збереження і відтворення матеріалу задіюючи природні механізми пам'яті.

Головний секрет мнемотехніки у опануванні навички фіксації образів, що сприймаються. Поєднання в уяві кількох образів приводить до фіксації цих взаємозв'язків мозком. Надалі, при пригадуванні одного з образів, мозок відтворює всі об'єднані раніше образи. Описаний процес фіксації образів в пам'яті досить добре піддається контролю [2].

Мнемотехніки подібні до робочого інструменту: щоб ними користуватися, її потрібно відточувати. Як відмітив У. Джеймс: "Якщо взяти двох людей з однаковим досвідом та однаковою природньою здібністю засвоювати пережите, пам'ять буде краще розвинена в того, хто глибше усвідомлює свої переживання, співставляє їх та зплітає одне з одним" [4].

Опанування навичками мнемотехніки дозволяє учням запам'ятовувати великі об'єми навчального матеріалу вже з однократного його сприймання.

Є поширена думка серед батьків, що головними завданнями молодшої школи є навчання дітей рахунку та читанню. Нажаль, часто дорослі забувають про те, що одними з найважливіших є навички невимушеного спілкування, вміння вільно переказувати, складати описи, розповіді, розвиток мовлення. Чим раніше молодші школярі оволодіють згаданими навичками, тим ефективнішим стане їх подальше навчання. Використання на уроках методів та прийомів мнемотехніки дає змогу учням впевнено та без хвилювання переказувати відносно великий за об'ємом текст повними, складними реченнями, вільно, без допомоги вчителя, Мнемотехнічні методи та прийоми стануть у нагоді і допоможуть підготувати дітей до великих об'ємів інформації, що їм доведеться опановувати під час навчальної діяльності. Дітям, як показує досвід, подобається використовувати такі мнемотехнічні прийоми як піктограми, трансформація, аналогія, цифрообрази, фонетичні асоціації, зв'язування, небиліця, та інші.

Висновки. У молодших школярів запам'ятовування матеріалу більшою мірою залежить від недостатньо розвиненої уваги, від відсутності зацікавленості об'єктом, інтересу до цього предмета. Проведені нами дослідження дозволяють стверджувати, що цілком можливо вплинути на розвиток вищезгаданих процесів і значно збільшити успішність дітей молодшого шкільного віку у всіх сферах навчального процесу якщо навчити їх методів та прийомів мнемотехніки. Навчившись використовувати їх у повсякденному житті такі діти виростуть успішними дорослими людьми.

Використана література:

1. Вікова і педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 2-е вид., допов. Київ : Каравела, 2009. 400 с.
2. Козаренко В. А., Зиганов М. Мнемотехника запоминание на основе визуального мышления. Москва : Школа рационального чтения, 2000. 294 с.
3. Смирнов А. А. Проблемы психологии памяти. Москва : Просвещение, 1966. 423 с.
4. Джеймс У. Память. Режим доступу : http://mnemotexnika.narod.ru/obz_03.htm